

INTERVIEW MED FREDERIK HARHOFF

Af Jesper Broby Hansen & Thomas Skibeland

EXIT FRA ICTY

Det vakte international opsigt, da Frederik Harhoff tilbage i oktober 2013 blev afsat som dommer ved ICTY, efter at BT havde lækket et brev, hvori Harhoff ytrede sig kritisk om den juridiske linje i ICTY. På baggrund af brevet blev Harhoff erklæret inhabil i sagen mod krigsforbryderen Vojislav Sesejl; og afsat pga. udvist "partiskhed".

I januar 2014 blev selv samme juridiske linje, som Harhoff havde kritiseret, forkastet og gav derved Harhoff ret i sin kritik, dog uden at han blev nævnt.

INTRODUKTION

Frederik Harhoff er en mand, der har været verden rundt. Som ganske ung fik han smag for det internationale retsliv, som blev dørtrinnet til en karriere, der bragte ham vidt omkring. I hans efterhånden lange liste af erfaring, finder man bl.a. Retschef ved FN's internationale krigsforbrydertribunal for både Rwanda og det tidligere Jugoslavien, professor, forfatter og meget mere. Harhoff er i dag professor ved Syddansk Universitet og underviser i folkeret. Vi har været forbi hans kontor, hvor Harhoff fortalte os om, hvordan interessen

for jura og folkeret blev tændt, samt hvor det bragte ham hen, og hvilke indtryk det har efterladt.

Har du altid vidst, at du ville beskæftige dig med international ret, eller er din interesse opstået hen ad vejen?

"Jeg har altid vidst, at jeg ville beskæftige mig med folkeret, fordi jeg er opvokset i udlandet, hvor jeg har haft lejlighed til at se andre verdensdele, folkeslag, måder at leve på, måder at tænke på, måder at tro på og måder at gå i skole på. Derfor har det internationale aspekt altid interesseret mig voldsomt, og så var det at læse jura og beskæftige sig med folkeret noget, som jeg tidligt blev interesseret i."

Hvad har været de største udfordringer for dig – fagligt og personligt – ved at sidde som dommer i krigsforbrydertribunalerne?

"De største faglige og personlige udfordringer har været at lære at arbejde i et system så stort og tungt som FN's. Der er mange ting, vi som danskere, er vant til kan gøres hurtigere og mere effektivt og på mange områder smidigere og mere uformelt. Derfor har det været en kæmpe udfordring at komme ind i en organisation, som er så bureaukratisk og procestung, og hvor alt skal gøres efter reglerne, fordi organisationen har været tvunget til at indføre en masse restriktioner for at sikre, at alt gik efter bogen."

Samtidig vil jeg også sige, at det har været en styrke og en glæde, at få lov til at arbejde sammen med fagfolk og jurister fra alle mulige dele af verden. Det var til tider som et fantastisk teaterstykke, når alverdens specialister arbejdede

sammen på kryds og tværs – det var et enormt privilegium at få lov til at være med i. Og så var det sjovt, at være en del af en domstol, som skaber helt nye regler, simpelthen fordi de ikke var udviklede, da domstolen blev etableret. Denne skabelsesproces har været et helt fantastisk privilegium at være en del af.”

Hvordan så en ”normal” arbejdsdag/-uge ud for dig, da du bestred disse stillinger?

”Man mødte på arbejde klokken 9:00, og så startede retsmødet. Efter hver halvanden time var der så pause, fordi man sagde at båndene skulle vendes. Jeg tror, det var en skrøne, det med båndene, men det var nu rart med en pause... Så kørte man på fra kl. 9:00 til 14:00 og så startede der en ny retssag fra kl. 14:00 til 19:00.

Det forløb typisk sådan i retten, at der kom et vidne ind, som enten anklagemyndigheden eller forsvaret havde indkaldt, og vi havde læst de vidneudtalelser, som det pågældende vidne tidligere havde afgivet. Det kunne være flere år tilbage. Derefter blev vidnet sat ned, og fik at vide, at nu skulle han/hun tale sandt, og så startede den part, der havde indkaldt vidnet med at forhøre, mens vi dommere skrev ned. Når vedkommende var færdig med sine spørgsmål, så var det modparten, der fik lov til at stille spørgsmål – altså krydsforhør. Så kunne dommerne stille uddybende spørgsmål, hvis de ville, det gjorde vi tit. På et tidspunkt sluttede vidnet og der blev sagt ”thank you very much”, hvorefter vidnet blev eskorteret ud. Det var ikke usædvanligt, at vidnet var der et par dage for at blive afhørt.

Retsforløbet var meget digitaliseret, foran os havde vi 2 skærme. Den ene var til alle de beviser, der blev lagt frem – fx et brev, en ordre eller en avisartikel eller andet af relevans for sagen. Når vidnet talte om det dokument, så kom det

CV

Baggrund:

Født 27. maj 1949 i København, søn af dansk diplomat

1950-1962: Opvækst i Frankrig, Indonesien og Marokko

1962-1969: Herlufsholm kostskole

Uddannelse:

1977: Cand. jur. fra Juridisk Fakultet ved Københavns Universitet

1993: Dr. jur. fra Københavns Universitet

Erhvervs erfaring:

1996-1998: Retschef ved FNs krigsforbrydertribunal for Rwanda, Arusha, Tanzania

1998 (juli): Medlem af den danske delegation ved Romkonferencen til etablering af Den Internationale Straffedomstol (ICC: International Criminal Court)

1998-2001: Lektor i international ret ved Københavns Universitet

2001 (mar.-dec.): Dommer i Østre Landsret

2002 (okt.): Retschef ved FNs internationale krigsforbrydertribunal for det tidligere Jugoslavien

2006: Professor ved Syddansk Universitet

2007-2013: udpeget som ad Litem Judge (ikke-permanent dommer) i FNs internationale krigsforbrydertribunal for det tidligere Jugoslavien (ICTY, International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia)

2013-: Professor ved Syddansk Universitet

op på skærmen, og man kunne scrolle op og ned i det. På den anden skærm var der en øjeblikkelig gengivelse af det, som vidnet havde sagt. Altså alt hvad der blev sagt i retten og alle de spørgsmål, der blev stillet, kom ind på sådan en rulletekst.

Der sad en stenograf i retslokalet, som stenograferede, lige så hurtigt, som man kunne tale. Det blev kørt direkte ind på skærmen, så hvis ikke man lige kunne huske, hvad det var, vidnet sagde for en halv time siden, så kunne der scrolles tilbage.

Om eftermiddagen havde vi enten møder blandt dommerne, eller også sad vi og forberedte os til næste dag eller lavede indberetninger. I princippet var det vores dommerfuldmægtige, der skrev alt for os, efter de retningslinjer vi gav, men nogle dommere, heriblandt jeg selv, havde for vane at gøre det selv, så tit vi kunne. Det gjaldt kendelserne, men det gjaldt også dommene, der fylder flere hundrede sider – over tusinde sider endda, hvor man så sagde ”jeg kunne godt tænke mig at skrive lige præcis den del af dommen, der handler om det og det, fordi det har jeg brugt enormt meget tid på, og jeg vil være sikker på, at det bliver sådan, som jeg vil have det.

Alt blev diskuteret igennem og ikke nok med det; hvis de dommerfuldmægtige lavede en gengivelse af et forløb på grundlag af de beviser, vi havde fået i retten, så var man nødt til at gå tilbage til beviserne og se, om den dommerfuldmægtige nu havde fået rigtig fat på det. Sådan forløb en normal arbejdsdag nede i retten, og derefter kom man hjem hen ved klokken 18-19-20 om aftenen.”

Foruden jobbet i Haag er Frederik Harhoff også et passioneret naturmenneske, og han fortæller med stor begejstring, om sine fritidsinteresser.

”Jeg red meget dernede, fordi det elsker jeg, og jeg kunne ride rundt ude i nogle skove lige uden for byen og ellers ude

på stranden, bare galopere de der 10 km – de er meget hestevenlige i Holland. Jeg sejler også, og en dag så jeg ved havnen nede i Scheveningen (havnen i Haag). Der lå gud-hjælpe-mig en folkebåd. Det var sådan en smuk lille båd. Og så tænkte jeg; hvad fanden laver den her? Så fik jeg jo at vide, hvem det var, som ejede den, og så spurgte jeg, om jeg ikke kunne komme med på sådan én, og det fik jeg så lov til.”

Howdan er det at sidde som dommer foran en eventuel krigsforbryder?

”Man udvikler et meget professionelt instinkt for den slags. Altså, jeg sidder her, og han sidder der, og jeg skal tage stilling til skyldsspørgsmålet i forhold til anklageskriftet. Har han, eller har han ikke gjort det, han er tiltalt for? Og det vil sige, at på grundlag af de beviser jeg hører og får, samt afhøringer i retten af vidner, skal jeg jo danne mig et indtryk af, om jeg dybest set tror på, at han er skyldig eller ej. Og det er sådan set en relativ teknisk opgave. Selvfølgelig er den fyldt med skøn og sådan noget, men inderst inde er det jo en følelse – en overbevisning du har, om at du er stensikker på, at han har gjort det her.

Og hvis du er i tvivl, skal du – selvfølgelig, hvis der er rimelig tvivl om det – frikende, men som det kan ses, så er der jo flere frikendelser i domstolens historie, og også nogle der er iøjnefaldende, men sådan er det jo.

Det, der gjorde størst indtryk på mig, var at høre nogle af ofrenes vidneforklaringer. Der kunne jeg godt gå hjem nogle gange med lidt kvalme. Der var nogle af ofrene, der havde været udsat for forbrydelser, som du slet ikke kan sætte dig ind i, hvor forfærdeligt må have været. Og det fik mig til at tænke på, at menneskets evne til at modstå pres er formidabel. Altså, hvad de der mennesker har været igennem, og alligevel kan de stå, og kan sige deres navn, og kan bevæge sig

rundt, og virke som om, at de er nogenlunde normale. Jeg er sikker på, hvis man kunne lukke dem op og kigge i dem, så ville det være temmelig kaotisk, men de var dog i hvert fald i stand til at leve et nogenlunde normalt liv, på trods af det de har været udsat for, og de har været udsat for rigtig rigtig voldsomme ting! Det imponerede mig sgu. Men alligevel, man udvikler en distance til det, når du hørte det mange gange, men også fordi du ved, at du kan ikke lade dig gå på af sådan noget, fordi du er her for at vurdere skyldsspørgsmålet, og det kan mange gange være, at den pågældende person blev voldtaget eller slået ihjel af nogle, der ikke havde noget med den tiltalte at gøre. Det var simpelthen bare ikke den tiltaltes skyld. Så må du gå ind og vurdere efter bedste evne.”

Hvad har været den største forskel på at sidde som dommer nationalt og internationalt?

Frederik Harhoff har også tidligere været dommer i Østre Landsret en kort årgang. Her var fremgangsmåden den samme i de store straffesager, som man på forhånd havde hørt om i pressen, men hvor man fastholdt en professionel distance til det.

”Jeg synes egentlig ikke, der var den store forskel. Jeg vil endda sige, at vi var meget mere grundige i Haag, end vi var i Østre Landsret. Men det opvejes så ved, at vi i Østre Landsret var meget mere bekendte med dansk ret, og der var flere ting at holde sig til i Østre Landsret, fordi praksis og teorien og sådan noget var på plads. I Haag, der var der ingen praksis. Der var mange gange, man skulle opfinde den dybe tallerken. Der gik meget mere sådan tankegods ind i det, plus at i Østre Landsret, kendte jeg på forhånd, hvordan de andre dommere ville reagere. Hvordan deres danske tankesæt reagerer. Nede i Haag sidder du med en kinesisk dommer, en dommer fra Mexico, en dommer fra Argentina. På den måde er der stor forskel. Så derfor vil jeg sige, at meget blev diskuteret mere grundigt i Haag. Også måden at skrive dom på.

Altså i Østre Landsret var det jo nærmest ultrakorte domme, der blev skrevet på 3-5 sider højest. Ser man på nogle af de domme, vi har afsagt, så er de jo altså på flere tusinde sider. Så altså meget mere ligesom den engelske stil at skrive domme på. Det har jo selvfølgelig den fordel, at man kan udtrykke sig meget præcist. Det har så også den ulempe, at der ikke er nogen, der læser domme på tusind sider.”

Fælles for de to steder var, at det gjaldt om at fastslå den tiltaltes skyld. ”Du skal føle en overbevisning hinsides en rimelig tvivl. Det er den samme test, der gælder. Det grundlag vi arbejdede på, var dog vidt forskelligt. Sagens karakter var vidt forskellig. I Danmark kan du have en straffesag, en drabssag med en eller to tiltalte og et enkelt offer. I Haag har vi i alt haft 161 tiltalte og hundredtusindvis af ofre, da man ikke havde det præcise tal over, hvor mange der egentlig blev dræbt, og hvem det egentlig var, og hvor ligene ligger. Man havde heller ikke nogen oversigt over, hvor mange forbrydere, der var. Folk kommer jo med alle mulige forestillinger hjemmefra, og jeg kommer også med mine forestillinger hjemmefra. Og du finder dig altid til rette i en rimelig fornuftig balance, synes jeg. Jeg kunne faktisk bedst lide at være i Haag, fordi jeg synes, der var meget mere udfordring - der var meget mere fridans til at tænke nyt.”

Er der nogen steder, hvor du ser en mulighed for at forbedre processen i Haag?

”Der er ikke noget, der ikke kan forbedres. De retssager, vi har ført i Haag er fx alt, alt for lange. Vi er nødt til at finde systemer og måder, hvorpå vi kan gøre det hurtigere. Man skal gøre procesformen mere effektiv. Jeg tror, at man skal tvinge både dommere, forsvarsadvokater og anklagere til at fremføre sagerne mere effektivt. Når jeg tænker tilbage på den tid, jeg sad som dommer, vil jeg sige, at en meget stor del af det bevismateriale, vi fik fremlagt af parterne var irrelevant. De blev ikke bevidst forelagt, men det var fordi, de ikke havde bedre materiale. Så bliver det også et spørgsmål

om at blive bedre til at få oplysninger frem, og det kunne f.eks. ske ved hacking eller telefonaflytninger, beføjelser som vi ikke har i øjeblikket. Det kunne være med til at speede proceduren op.”

Hvad bliver ifølge dig de største udfordringer for den internationale ret i fremtiden?

Det bliver at overvinde presset fra politik. “Jeg mener ikke det kan adskilles, og det hverken kan eller skal holdes udenfor. Det er sådan, at vi i øjeblikket lever i en tid, hvor folkeret simpelthen ikke betyder noget. Hvor folkeretten er noget man bare uden videre, kan skyde til side, hvis vi er politisk enige. Hele den der respekt for, at der er noget, der er regelbundet, den respekt synes jeg er ved at vige i takt med, at der kommer sådan en øget nationalistisk strømning og en øget anti-fremmed holdning. Det er blevet god tone i de politiske lag, at folkeretten ikke er noget man behøver at tage alvorligt, og det er virkelig en farlig kurs. Fordi, hvis ikke man sådan generelt kan blive enige om et eller andet, en form for et minimum af grundregler, der skal overholdes, så bliver det hele virkelig anarkistisk. Det er ved at skride. Vi er ligeglade med det, og det betyder alligevel ikke noget. Hele det der halløj med Panama-papirerne. Der er en eller anden

brist i den offentlige moral. Det har der altid været – ja, det har du ret i. Der har altid været moralsk brodne kar, men det er som om, at det er blevet meget værre i de sidste 20 år, og det synes jeg er virkelig, virkelig bekymrende. Og det der med folkeret og politik, det er altså bare en lille del af det større moralske forfald, som jeg synes vi oplever. Så at få genvundet respekten for de regler, som det altså har taget flere hundrede år at udvikle; menneskerettigheder og statsret og alt det, det er den største udfordring, vi står overfor, og jeg synes virkelig, det er en kilde til stor bekymring.”

Hvilke råd vil du give, hvis man ønsker at beskæftige sig med et internationalt perspektiv på juraen?

“Mit bedste råd er at rejse ud. Se alle de ting, du ikke ser herhjemme og prøv at forstå, hvor privilegerede vi i virkeligheden er herhjemme. Få respekt for at ting kan vurderes på andre måder af andre mennesker i andre lande, og med lige så stor ret som du. Prøv at vænne dig til, at det som du opfatter som rigtig, ikke nødvendigvis er rigtigt. Det er din måde, som du synes er rigtig, men der kan være andre måder for andre mennesker, som er lige så rigtig og alt menneskelig visdom handler jo om, at forstå en livsholdning som aldrig kunne være din egen.”

Jurastuderende må gerne kigge efter. Især de ambitiøse.

▶ Hos Karnov har vi over 500 førende eksperter til løbende at kommentere på lovgivningen. Servicen på StudieOnline Jura er den samme, som vi tilbyder professionelle, men prisen er en anden.

Læs mere på karnovgroup.dk/studerende